

Evald Koren, komparativist in perfekcionista

Evald Koren se je rodil leta 1930 v Mariboru.¹ Po osnovni šoli se je leta 1941 vpisal na klasično gimnazijo, iz katere so ga okupatorske oblasti dve leti pozneje izključile, ker so njegovega očeta takrat aretirali in poslali v koncentracijsko taborišče. S šolanjem je nadaljeval na t. i. Hauptschule, v njenem okviru je bival v nekakšnih taboriščih v različnih krajih, nazadnje na Koroškem, od koder je bil repatriiran konec maja 1945.² Med svojim enajstim in petnajstim letom je govoril samo nemško. V višjih letnikih gimnazije je za mariborski *Vestnik*, današnji *Večer*, poročal o udarnikih in delovnih akcijah in celo razmišljal o študiju novinarstva.³ Ker pa je bila tedaj edina takšna šola le v Beogradu, se je Koren po opravljeni maturi jeseni 1950 vpisal na Filozofsko fakulteto, in sicer na študij svetovne književnosti in literarne teorije.

V Seminarju za primerjalno književnost so se le nekaj let poprej zgodile pomembne spremembe, saj je Anton Ocvirk v letnem semestru 1949 opustil slavistična predavanja, da bi se lahko v celoti posvetil svetovni književnosti. Septembra istega leta je fakultetni svet potrdil novo študijsko skupino »zgodovina svetovne književnosti z literarno teorijo«, ki naj bi vzgajala naraščaj za uredništva, založbe in radio.⁴ Avgusta 1950 je Ocvirk postal redni profesor, a je moral svoj seminar po sovjetskem zgledu preimenovati v Seminar za svetovno književnost in literarno teorijo.

V osmih semestrih študija je imel Koren največ predavanj prav pri prof. Ocvirku, ki je tedaj v okviru zgodovine svetovne književnosti predaval evropsko literaturo v srednjem veku, Danteja in njegovo dobo ter prehod

---

1 Za pomoč se zahvaljujem Majdi Stanovnik, Tadeju Ocvirku, Tatjani Dekleva, Tei Anžur, Martini Ožbot, Vanesi Matajc in Janji Papež iz dokumentacije časopisa *Delo*.

2 Evald Koren: Avtobiografija, 29. 10. 1960. Arhiv FF.

3 Mateja Hrastar: Evald Koren, komparativist. *Razgledi* (27. 5. 1994), 43.

4 Svetovna književnost in literarna teorija. *Seznam predavanj za ZS 1950/51* (Ljubljana: Univerza, 1950), 45.

v humanizem in renesanso. V istem sklopu je Koren poslušal tudi njegova predavanja iz evropske književnosti v času klasicizma, predromantike, romantike in simbolizma. Sicer je Ocvirk tedaj predaval še razvoj evropskega romana in dramatike.⁵ Najbolj komparativistično pa so bila zasnovana predavanja o evropskih literarnih strujah (1900–1940) in njihovem odmevu pri Slovencih. Ocvirk, ki je leta 1935 v Londonu srečal Ernsta Tollerja, je študentom doživeto predaval, katera njegova in Hasencleverjeva dela je poznal Kosovel, ob ekspresionizmu pa jim je predaval še futurizem in dadaizem.

V seminarju pa je profesor s svojimi študenti analiziral renesančno in klasicistično tragedijo ter zasledoval razvojno pot evropske novele in romana. Pozneje je Koren zapisal, da je Ocvirk pri seminarskem delu od svojih študentov zahteval »samostojno mišljenje, kritično pretresanje drugih mnenj, spoštovanje tujih dosežkov, zvestobo virom in natančno poznavanje materije«. ⁶ Približno tretjina predavanj je bila posvečena literarni teoriji. Ocvirk je v tem času predaval poetiko, stilistiko (sistematični pregled stilnih elementov v poeziji in prozi), metriko (silabotonični in akcentuacijski sistem, razvoj in formacija slovenskega verza) ter teorijo ustvarjanja. Vse to je bilo tedaj, kot je zapisal Koren, »skoraj znanstvena ledina«. ⁷

Ker Ocvirk ni predaval antične književnosti, je imel Koren pri Antonu Sovretu, ki je tedaj dokončal svoj prevod *Iliade*, predavanja iz grške historiografije in antične komedije. Poslušal je tudi Antona Slodnjaka, ki je tedaj prišel na fakulteto predavat slovensko književnost 19. stoletja. Komparativisti so po novem programu poslušali tudi književnosti narodov Jugoslavije, ki sta jih predavala Aleksander Stojičević in Emil Štampar. Program je predvideval tudi učenje modernih jezikov, zato je Koren štiri semestre obiskoval lektorate iz angleškega, francoskega in ruskega jezika. Slednjega je vodil Nikolaj Fjodorovič Preobraženski, ruski imigrant, ki je imel tedaj težave zaradi svojega predvojnega prevoda monografije o Stalinu. Ves čas študija je Koren poslušal tudi zgodovino filozofije pri Almi Sodnik, ki je prav v tem času postala prva dekanja Filozofske fakultete, sploh prva v Jugoslaviji. Na koncu študija je vpisal še predavanja iz obče psihologije pri Mihajlu Rostoharju, ki se je na začetku petdesetih let vrnil iz ČSSR in ustanovil Inštitut za psihologijo.

V petem semestru je Koren vpisal še študij slovenskega jezika in književnosti. Starosta Rajko Nahtigal, prvi dekan Filozofske fakultete, mu je predaval starocerkvenoslovanski jezik, pri Antonu Bajcu pa je poslušal

5 Osebni izkazi. ZS 1950/51, LS 1951, ZS 1951/52, LS 1952, ZS 1952/53, LS 1953, ZS 1953/54, LS 1954. ZAMU.

6 Evald Koren: Anton Ocvirk jubilent. *Delo* 7/79 (23. 3. 1967), 5.

7 Ibidem.

opisno slovnico. Dodatna predavanja je imel še pri Marji Boršnik in Mirku Ruplu. Preobraženski mu je zdaj predaval še rusko književnost med romantiko in realizmom, vpisal pa je tudi njegov seminar iz Puškinove in Gogoljeve stilistike.⁸

Aprila 1954 je bil Koren izvoljen za prvega predsednika Kluba študentov komparativne literature in je na tej funkciji ostal tri leta; Miroslav Košuta se spominja, da je skrbel za bruce, ki jih je osvojil z ljubeznivim pozdravom »mladi kolegi«.⁹

Obvezni študijski program se je dopolnjeval z ekskurzijami v sosednje države, ki so bile zaradi zaprtih meja študentom težko dostopne. Jeseni 1954 so Ocvirkovi študenti potovali na Dunaj, dve leti pozneje v Firence, Rim in Benetke, leta 1958 pa je Koren organiziral ekskurzijo v Grčijo. V času študija je honorarno delal kot novinar, rad pa se je spominjal tudi dela na Inštitutu za literaturo SAZU, kjer je izpisoval omembe tujih pisateljev iz slovenskega časopisja.¹⁰

Jeseni 1957 je Koren pisal klavzurni izpit iz literarne teorije, svojega stranskega (B) predmeta, z naslovom »Bistvene sestavine in značilnosti lirike«, v katerem se je ukvarjal s časom in prostorom v tej literarni vrsti. Nekaj mesecev pozneje je pred komisijo, v kateri je bil tudi Boris Zihlerl, opravil še ustni izpit iz literarne teorije. Ocvirk ga je spraševal o novoidealistični smeri v literarni teoriji, enjambementu ter tematologiji, Alma Sodnik pa mu je zastavila vprašanja o Aristotelovi teoriji umetnosti ter estetiki.

Januarja 1958 je Koren v seminarju pri Dušanu Pirjevcu, ki je nadomeščal obolelega Ocvirka, zagovarjal svojo literarnoteoretično nalogo *Pavel Golia: Pesmi o zlatolaskah. Metrična analiza*, koreferentka pa je bila Majda Stanovnik, poznejša prevajalka in traduktologinja. Koren je na podlagi pogovorov s tedaj sedemdesetletnim pesnikom rekonstruiral genezo zbirke, na katero sta imela vpliv Richard Dehmel in zlasti Hans Adler s pesmijo o spremenjeni zlatolasi boginji njegovih pesmi, idealu mladostnih let. Znana samoglasniška pesem *O Ester, o Renée*, pri kateri je Koren analiziral enjambement, pa je nastala tudi pod vplivom Konstantina Dimitrijeviča Balmonta, ki ga je Golia osebno poznal. Čeprav formalno pretežno tradicionalistična,

8 Osebni izkazi. ZS 1952/53, LS 1953, ZS 1953/54, LS 1954. ZAMU.

9 Miroslav Košuta: *Na zmajevih krilih: ljubljanski mozaik* (Ljubljana: Mladinska knjiga, 2020), 83.

10 Na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU so že od konca petdesetih let 20. stoletja vodili projekt pregledovanja periodičnega tiska ter izpisovanja omemb tujih avtorjev in literarnoteoretičnih terminov, da bi se pokazalo, kdaj so stopali v evidenco slovenskega tiska. Cf. Darko Dolinar: Kartoteka tujih avtorjev in slovenskih literarnoteoretičnih terminov. *Primerjalna književnost* 6/1 (1983), 62–67.

je Golieva poezija po Korenovem mnenju delno nenavadno modernistična, vendar brez globlje zasidranosti v miselnosti časa.

Jeseni 1959 se je Koren po zagovoru diplomskega dela o Zolaju in Govekarju prijavil na klavzurni izpit iz svetovne književnosti, svojega glavnega (A) predmeta. Izbral je temo »Pot chansons de geste iz Francije v Italijo in njihov literarni odmev v italijanskem srednjeveškem slovstvu in zgodnji renesansi«, ki jo je Ocvirk ocenil zelo pohvalno, na ustnem izpitu pa mu je zastavil vprašanja o vplivu starega Orienta na grško kulturo, o začetkih renesanse, o razlagi pojma barok ter o modernem romanopisju Marcela Prousta. In konec septembra 1959 je Koren diplomiral iz svetovne književnosti in literarne teorije.

Po diplomi in odsluženem vojaškem roku se je leta 1960 zaposlil na Svetu za kulturo, prosveto in znanost LRS, kjer je postal sodelavec Kajetana Gantarja, s katerim sta morala izdelovati elaborat o zgodovini slovenske znanstvene periodike. Seveda sta ob tem delu lahko bodoča profesorja načejala tudi druga vprašanja, in sicer o heksametru.¹¹

Julija 1963 je bil Koren izvoljen za asistenta za primerjalno književnost in literarno teorijo. Naslednjih petnajst let je vodil proseminarske vaje iz primerjalne književnosti in vaje iz teorije verza. Poleg asistentskega dela je moral vse do začetka sedemdesetih let v seminarju opravljati administrativne in bibliotekarske posle.

Čeprav je Koren svoje diplomsko delo zagovarjal leta 1958, je izšlo v *Slavistični reviji* šele petnajst let pozneje. Zelo je domislil sam naslov »Govekar, Zola in *V krvi*«, saj je sestavljen iz treh amfibrahov.¹² Čeprav se je pojavljalo več namigov, Zolajevi vplivi na Govekarja do tedaj še niso bili natančneje raziskani. Skladno z načeli francoske komparativistike si je Koren postavil vprašanje, katera Zolajeva dela bi lahko Govekar poznal; zanimalo ga je tudi, kakšna je bila kakovost nemških prevodov, kar avstrijski komparativisti (N. Bachleitner, K. Zieger) še danes raziskujejo. Sploh je za ta zgodnji Korenov spis že značilna velika akribija, saj je natančno preverjal Govekarjeve lastne izjave o genezi romana *V krvi*.¹³ Ugotovil je, da pisec ni mogel poznati Mendlove teorije dednosti, saj dognanja brnskega avguštincea še niso bila znana širokemu krogu. Veliko prostora je namenil razlagam

11 Kajetan Gantar: *Zasilni pristane* (Ljubljana: Slovenska matica, 2011), 88. Morda sta razpravljala tudi o Horacijevem heksametru (*Naturam expellas furca, tamen usque recurret*), ki ga je Fran Govekar izbral za moto svojega romana *V krvi* in mu je Gantar dal takšno slovensko podobo: »Dasi z gorjačo spodiš jo, narava se vedno spet vrača.«

12 Hrastar, op. cit.

13 V recenziji je imel precej kritičnih pripomb, ko je Dušan Moravec v zbirki *Korespondenca pomembnih Slovencev* leta 1978 izdal prvo knjigo Govekarjevih pisem.

Tončkine nimfomanije, bolezni, ki jo je psihiater Richard Krafft-Ebing imel za vzrok prostitucije. Sama junakinja krivi svojo mater Urško, ki pa se je v prostitucijo podala zaradi gmotne stiske. Skratka, pod neposrednim delovanjem okolja se je oblikovala neka posebna lastnost, ki se je nato z dedovanjem prenesla na potomstvo, kar je Koren povezal s teorijo neolamarkizma. Tovrstne teme so mu bile blizu, saj je kot gimnazijec sanjal o študiju medicine.¹⁴ Koren je ugotovil, da je Govekar iz osrednje fabule *Beznice* skrojil uvodni del svojega romana, saj Urškina zgodba v marsičem spominja na zgodbo Gervaise, Nanine matere. Med Tončko in Nano pa je tudi več podobnosti. Posebej velja poudariti, da se Koren ni zaustavil le pri motivnih podobnostih, ampak je analiziral tudi pripovedovalsko perspektivo pri opisih množice, zlasti pa se je ukvarjal s sončnim žarkom, ki skače po osebah in stvareh, in ga je Govekar uporabil v 10. poglavju svojega romana. Korenov mentor Ocvirk je bil prepričan, da se je slovenski naturalist pri uporabi žarka zgledoval pri Petru Altenbergu,¹⁵ njegov diplomant pa je prepričljivo dokazal, da ga je prevzel po Zolajevih romanih *Nana* in *Greh abbéja Moureta*.

Petinštirideset let po svojem diplomskem delu se je Koren še enkrat vrnil h Govekarju, saj je v njegovi zapuščini odkril drugo verzijo romana *V krvi* iz leta 1944, v kateri je avtor zmanjšal pomen sončnega žarka, skrčil prvotne razkošne opise ženske garderobe, črtal nimfomanijo s seznama raznovrstnih bolezni, ki se prenašajo z dedovanjem, in Tončki prizanesel s prostitucijo.

Aprila 1969 je Koren prijavil temo za doktorsko disertacijo,¹⁶ ki je slednjič dobila naslov: *Kraigherjeva pozna pripovedna proza in evropski naturalizem*. Doktorat je pred komisijo (Marjeta Vasič, Janko Kos in Franc Zadavec) uspešno obranil jeseni 1978 in postal doktor literarnih znanosti. Koren je raziskoval Cankarjevega sodobnika, ki pa je umrl več kot štiri desetletja za svojim prijateljem, zato njegova zapuščina še ni bila urejena, njegovo delo pa še ne ustrezno ovrednoteno. Ko se je lotil popisa zapuščine (tedaj je nameraval urejati njegovo zbrano delo), je prišel do spoznanja, da se *Kontrolor Škrobar*, ki velja za njegovo glavno naturalistično prozno delo, bistveno razlikuje od tistega naturalizma, ki ga je na Slovenskem uveljavil Govekar. Kraigher se je k temu zolajevskemu tipu vrnil pozneje, in sicer s svojim romanom *Krista Alba*, ki je izšel šele leta 1983. Poleg zelo podrobnega opisa geneze tedaj neznanega romana je v doktoratu najbolj zanimivo razpravljanje o motivu prostitutke. Že Zola je s svojo Nano želel protestirati

14 Hrastar, op. cit.

15 Ibidem.

16 Zapisnik 3. seje pedagoško znanstvenega sveta FF, 4. 4. 1969. Arhiv FF.

zoper sentimentalnost dam s kamelijami in tudi Kraigher je v poznejših zapiskih ljubezen Dumasove Marguerite Gautier označil za limonadarsko in neverjetno, saj naj bi bile prostitutke produkt krivičnega licemerskega reda človeške družbe. Je pa Koren odkril številne podobnosti med *Kristo Albo* in *Dekletom Elizo* Edmonda de Goncourta, ki bi jo lahko Kraigher bral v slovenskem prevodu. V disertaciji je obsežno uvodno poglavje o periodizaciji slovenskega in evropskega naturalizma, v katerem je Koren ugotovil, da sta v nemški literarni vedi dve naziranji. Nekateri naturalizem uvrščajo v moderno, drugi pa v njem vidijo sklepno fazo realizma 19. stoletja. Naši literarni zgodovinarji so slovenski naturalizem večinoma priključili moderni, čeprav obstajata njegova zgodnja (Govekar) in poznejša (Kraigher) faza. S pomočjo teorije Anne Balakian, ki je trdila, da za obdobja (periode) ni nujno, da se zvrstijo zaporedoma, da si sledijo kot zgodovinske dobe (epohe) druga za drugo, ampak lahko obstajajo tudi sočasno, vzporedno, je Koren izpopolnil periodizacijo slovenskega naturalizma. Obdobje slovenskega naturalizma ni skrčeno na ozek časovni odsek med realizmom in novo romantiko, ampak v resnici traja med letoma 1895 in 1918, ne glede na to, da hkrati obstaja tudi moderna.

Poleg Govekarja in Kraigherja, ki ju je obravnaval v diplomskem in doktorskem delu, je največ pozornosti posvetil še Milanu Puglju, ki je veljal za naturalista druge faze, in sicer njegovi noveli *Osat* iz zbirke *Mali ljudje*. Koren je ugotovil, da v tem delu bralec nima opraviti s pripovednim besedilom naturalističnega kova, pač pa s tipom proze, ki opisuje človeka v njegovi eksistencialni stiski, zato ima Pugljeva novela presenetljive podobnosti z nekaterimi deli Franza Kafke.

Po doktoratu je bil junija 1979 izvoljen za docenta za primerjalno književnost in literarno teorijo ter se priključil edinemu profesorju – Janku Kosu. Kadrovske razmere na oddelku so bile tedaj alarmantne, saj je Dušan Pirjevec leta 1977 umrl, Ocvirk pa se je tri leta poprej upokojil. Že jeseni 1978 je Koren prvič predaval Pregled naturalistične literature v Evropi in Severni Ameriki. Sredi osemdesetih let je svoja predavanja preoblikoval v štiriletni kurz o realizmu in naturalizmu, ki ga je do leta 1996 ponovil trikrat. Začel je s francoskim realizmom; na podlagi nekaterih modernih interpretacij se je obširno posvečal *Gospe Bovary*. Nobeden izmed njegovih študentov ni nikoli pozabil, koliko časa je Flaubert pisal svojo umetnino: štiri leta, sedem mesecev in enajst dni – »Kot kolonjska voda 4711«. ¹⁷ Nato sta bila na vrsti angleški in nemški realizem, kjer sta bila v ospredju zanimanja njegova najljubša romana, in sicer Dickensova *Pusta hiša* in Kellerjev

17 Hrastar, op. cit.

Zeleni Henrik v dveh različicah. Če so bila predavanja iz germanskega naturalizma, s katerimi je zaključil cikel, usmerjena predvsem v dramatiko (A. Holz, G. Hauptmann, H. Ibsen in A. Strindberg),¹⁸ je bil kurz iz francoskega naturalizma v celoti posvečen Émilu Zolaju, o katerem je napisal tudi skripta. Na podlagi pisateljevih teoretičnih spisov je ugotovil, da za Zolaja eksperimentalni roman še ne obstaja oziroma je šele v povojjih. Koren je na predavanjih obravnaval le tiste romane, v katerih se je Zola kazal predvsem kot »simbolni realist«. Iz njegove predcikelske faze je v *Thérèse Raquin* iskal sledi gotskega romana, v *Vzponu Rougonovih* pa ga je zanimal simbolni izvor rodbine. Simbolni motiv izгона tujca je zasledoval tudi v *Germinalu* in zlasti v *Trebuhu Pariza*. Mitja Čander, eden od njegovih slušateljev leta 1995, je spomin na predavanja o mesariji na pariški tržnici Les Halles v svojem romanu *Slepec* takole ubesedil: »Mesar in mesarica z ulice Piroutte sta se sparila, ko sta na odeji uzrla vse tiste zlatnike, srebrnike in bankovce. Amorčki in klobase.«¹⁹

Koren, ki je slovel kot poznavalec literature 19. stoletja, je imel tudi odlično specialistično knjižnico in si z leti ustvaril obsežno separatoteko.²⁰ Ko se je 18. februarja 2005 na Sorboni v dvorani Richelieu udeležil zagovora doktorske disertacije Florence Gacoin-Marks, je predsednik njene komisije Alain Pagès posebej pozdravil tudi prof. Korena, najstarejšega slovenskega naročnika revije *Les Cahiers naturalistes*.

Leta 1987 se je Koren habilitiral kot izredni profesor, leto dni poprej pa je postal predstojnik oddelka, ki se je tedaj soočal s številnimi težavami. Pet pedagoških delavcev (trije učitelji, dva asistenta) je konec osemdesetih let vsako leto poučevalo v povprečju skoraj 150 študentov, oddelek s knjižnico se je stiskal v dveh kabinetih, knjižnica pa je na leto lahko kupila le 20 tujih knjig.²¹

Koren je bil tudi dva mandata (1979–1982 in 1982–1985) predsednik Društva za primerjalno književnost in je 25. decembra 1980, natanko na tisti dan, ko je dve desetletji prej stekla premiera Smoletove igre v ljubljanski Drami, organiziral kolokvij *Antigona '80*, na katerem so sodelovali ugledni teatrologi. V svojem referatu »Misel, ki zanjo Antigona vztrajno išče smisel«

18 Koren je zadnjič nastopil v javnosti 14. 5. 2012, ko je imel ob stoletnici dramatikove smrti predavanje »Strindberg in Evropa«, ki ga je zaključil s pripombo, da je več govoril o Švedu kakor o Evropi: »Konec koncev so pred sto leti pokopali Strindberga in ne Evrope.«

19 Mitja Čander: *Slepec* (Maribor: Litera, 2019), 186. Pogovor z avtorjem romana, februar 2020.

20 Mimi Podkrižnik: Knjiga je svetinja samo za nekatere. Pogled v zasebno knjižnico dr. Evalda Korena. *Delo* 48/21 (26. 1. 2006), 12.

21 Oddelek za primerjalno književnost in literarno teorijo. *Poročilo o delu Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani v študijskem letu 1988/89* (Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1989), 298.

je ugotovil, da v Smoletovih zgodnjih igrah dramske osebe ne dosežejo svojih ciljev, zato je postavil nekonvencionalno tezo, da tudi Smoletova Antigonina ni našla Polinejka, pokop pa je bil le slepilni obred.²² Antigonina tema je Korena, ki je imel v svoji sprejemnici Batičev kip te antične junakinje, v zgodnjih osemdesetih letih zelo vznemirjala. Na prigovarjanje Metke Zupančič, nekdanje študentke, je izsledke svojih raziskav predstavil na 11. kongresu Mednarodne zveze za primerjalno književnost (AILC/ICLA), ki od leta 1955 vsaka tri leta organizira takšno srečanje. Enajsti kongres (doslej jih je bilo že dvaindvajset) je leta 1985 v Parizu organiziral Daniel-Henri Pageaux, profesor primerjalne književnosti na Univerzi Nove Sorbone.²³ Koren je nastopil z referatom o slovenskih Antigonah. Poznejši članek »Antigona v slovenski literaturi: situacija ali junakinja« je zanimiv za razvoj slovenske tematologije, saj uvaja terminologijo Raymonda Troussona. Slednji Antigono umešča med t. i. situacijske teme, ki zahtevajo mrežo med seboj povezanih oseb in dogodkov, ne pa med t. i. herojske teme. Poleg Smoletove *Antigone* Koren obravnava še *Vaško Antigono* Mirana Jarca, ki se dogaja v času kmečkih uporov, ter novelo *Antigona s severa* Nade Gaborovič, v kateri je mit prestavljen v čas druge svetovne vojne: vaščani prepovedo pokop Pavla (Polinejka), ker se je boril v nemški vojski. Samo v Detelovi *Antigonini pesmi*, ki je posvečena po vojni pobitim domobrancem, slovenskim Polinejkom, pa se v slovenski književnosti po Korenovem mnenju Antigona pojavi kot junakinja.²⁴

Na pariškem kongresu je Koren na plenarnih predavanjih poslušal številne ugledne komparativiste, o katerih je predaval pri Uvodu v primerjalno književnost. To je bil edini predmet, ki ga je imel vsako leto, prvič 20. oktobra 1978 in zadnjič januarja 2005. Koren je predmet, ki ga je vpeljal že France Kidrič, razširil na teorijo in zgodovino primerjalne književnosti. Svoje študente je pozdravil z naslednjo mislijo: »Če je študij nacionalne literature čepenje v lastni deželi, zamejeni z gorami, morjem in rekami, je študij primerjalne književnosti vzpenjanje v gondoli balona, ki pa ostaja zasidran na domačih tleh. Poznavanje slovanskih jezikov odpira pogled na vzhod, germanskih proti severu, z romanskimi se da obračati proti zahodu.«²⁵

Ob predavanjih je napisal več recenzij tedaj sodobnih priročnikov. Veliko se je ukvarjal z deli srbskega komparativista Zorana Konstantinovića,

22 Več o tem Goran Schmidt: *Dominik Smole* (Ljubljana: ZRC ZRC SAZU), 462–466.

23 V Slovenskem društvu za primerjalno književnost je Koren skupaj z Jolo Škulj in Metko Zupančič, ki je v Parizu predavala o slovenskem reizmu, decembra 1985 predstavil kongres.

24 Njegove ugotovitve upošteva Tine Hribar v svojem delu *Tragična etika svetosti. Sofoklova Antigona v evropski in slovenski zavesti* (Ljubljana: Slovenska matica, 1991), 342.

25 Podkrižnik, op. cit.

dopisnega člana SAZU, ki je dvajset let vodil innsbruško komparativistiko. V njegovi knjigi *Vergleichende Literaturwissenschaft* je Korena motilo, da je primerjalna književnost – poleg literarne zgodovine, literarne teorije in literarne kritike – le ena štirih disciplin literarne vede. Pozdravil pa je stališče, da naj se komparativistika ukvarja z interliterarnimi odnosi (vplivi), interliterarnimi paralelami (tipološkimi analogijami) in transliterarnimi (interdisciplinarnimi) zvezami, s čimer je skušal Konstantinovič zgraditi mostove med francosko, sovjetsko in ameriško šolo.

Korena je zelo zanimala najstarejša, francoska komparativistična šola. Kot je znano, je Marius-François Guyard leta 1951 v znameniti zbirki *Que sais-je* objavil knjižico z naslovom *La Littérature comparée*, ki je bila zaradi frankocentričnosti deležna številnih kritik, predgovor Jean-Marieja Carréja, v katerem je ta primerjalno književnost razglasil za vejo literarne zgodovine, pa je celo sprožil razkol med francosko in ameriško komparativistiko. Skoraj štiri desetletja pozneje je pod istim naslovom in isto številko (499) zbirke Yves Chevrel objavil svojo *La Littérature comparée*, Guyarda pa je zaprosil za predgovor. Korenu se je v recenziji zdelo pomembno poudariti, da pri Chevrelu primerjalna književnost ni več disciplina literarne zgodovine, saj poleg nje vključuje tudi druge panoge, primerjalno poetiko (ki bi jo lahko odkrili v soočanju zahodne in daljnovzhodne kulture) in raziskovanje zvez med umetnostmi (opisi slik v Huysmansovem *Proti toku*, Vinteuilova sonata v Proustovem *Iskanju izgubljenega časa*). Primerjalna književnost je ena izmed literarnih ved in ena od poti, kako se približati literaturi. Koren je imel s Chevrelom dolgoletne stike, zato je pariški profesor z veseljem sprejel vabilo za sodelovanje pri številki revije *Primerjalna književnost*, posvečeni kolegovi osemdesetletnici.²⁶

Na prelomu stoletja je Tomo Virk objavil odmeven članek, v katerem je opisal polemike, ki so se ob objavi Bernheimerjevega poročila v devetdesetih letih razvnele med kontekstualisti in nekontekstualisti.²⁷ Poročilo Charlesa Bernheimerja, predsednika Ameriške zveze za primerjalno književnost (ACLA), je izražalo stališče, da se oblika kontekstualizacije književnosti na razširjena področja diskurza, kulture, ideologije, rase in spola tako zelo razlikuje od starih modelov raziskovanja literature glede na avtorja, narod, literarno obdobje in literarno vrsto ali zvrst, da pojem literatura morda ne opisuje več ustrezno predmeta raziskav, literarni pojavi pa niso več izključni fokus primerjalne književnosti, saj so literarna besedila obravnavana kot

26 Posvečeno Evaldu Korenu. *Delo* 53/15 (19. 1. 2011), 16.

27 Tomo Virk: Primerjalna književnost danes in jutri? *Primerjalna književnost* 24/2 (2001), 9–31.

ena od mnogih diskurzivnih praks na polju kulturne produkcije.²⁸ Koren se je v zadnjem desetletju življenja zelo odločno postavil na stran nekontekstualistov, saj je zavrnil izganjanje literature iz središča stroke in kritiziral komparativiste, ki hitijo stroko preusmeriti v primerjalne kulturne študije, hkrati pa si je postavil vprašanje, ali je literatura v novi primerjalni književnosti nemara »dama, ki izginja«.²⁹

V drugi polovici devetdesetih let je Koren, ki se je upokojil leta 1999, počasi opuščal določena predavanja in svojemu nasledniku Borisu A. Novaku prepustil verzološki predmet, ki ga je sam od leta 1978 predaval kar sedemkrat. Na predavanjih o evropskih verzifikacijskih sistemih je Koren študentom najprej predstavil kvantitativni verz s številnimi primeri iz rimske metrike. Njegovega predavanja o katalektičnem daktilskem šesterku se je Marko Crnkovič takole spominjal:

Verjetno smo bili že utrujeni od pristočasnih dogodkov in predavanj tedna in smo komaj čakali, da se začne vikend. Toda bilo je vredno. »Quádrupedánte putrém sonitú quatit úngula cámpum,« je empatično recitiral profesor Koren in poudarjeno skandiral verz iz Vergilove *Eneide*, znamenit po svojem ritmu in onomatopoetičnosti, da bi ja poudaril metrum daktilskega heksametra. »Slišite ta kopita? Si predstavljate, kako se vse praši, ko galopirajo? A slišite? Bradačev slovenski prevod pa zveni še bolje! Konjska kopita vsevprek topotajo čez prhke poljane. Slišite ta P-K-T, P-K-T, P-K-T?« Imeli pa smo kaj videti. Natanko dva metra visoka suhljata pojava, odeta v brezhizbno konservativen siv trois-pièces z belo srajco in široko črtasto kravato, je pri tem izvajala nerodno elaborirano koreografijo, s katero je poskušala posnemati konja v divjem diru. [...] [N]jihče od študentov primerjalne književnosti, ki je ta prizor kdaj videl, teh verzov in analize nikoli ni pozabil.³⁰

Zaradi podrobnih razlag francoskih rim (*rime faible*, *rime suffisante*, *rime riche*) in enjambementa je bil njegov prikaz silabičnega verznega sistema za študente zelo zahteven, pri predstavitvi silabotoničnega sistema pa se je navezal na Aleksandra Isačenka. Čeprav je v evropske verzifikacijske sisteme vložil veliko pedagoške energije, je o teh problemih malo objavljajal. Izjema je njegova verzološka analiza Prešernove elegije *V spomin Matija Čopa*, ki je izšla v kvantitativni in akcentuacijski različici. Za leksikon *Literatura* pa je prispeval številna gesla o verznihi, kitičnih in pesemskih oblikah.

28 Ibidem, 11–12.

29 Koren tukaj aludira na naslov znamenitega filma *The lady vanishes* Alfreda Hitchcocka iz leta 1938.

30 Marko Crnkovič: Evald Koren in Paul Hazard ali kriza slovenske zavesti. *Delo. Sobotna priloga*. 55/10 (12. 1. 2013), 11.

V šolskem letu 1980/81 je Koren prvič predaval predmet Literarna retorika, ki ga je v naslednjih sedemnajstih letih ponovil še šestkrat. Za leksikon *Literatura* je sestavil tudi gesla o retoričnih figurah.³¹ Literarno retoriko je razumel kot disciplino literarne vede, ki raziskuje produkcijo in interpretacijo literarnega teksta. Izhajal je namreč iz prepričanja, da podobje³² – vsaj v novejši umetniški literaturi – nima vloge pesniškega okrasja, ampak pomembno opredeljuje strukturo in karakteristiko literarnega dela. Prav pesniške podobe namreč sproščajo pomene, ki bi sicer ostali prikriti. Pri tem raziskovanju je odmerjena precejšnja pozornost prevodom podobja, saj ti lahko v ciljnih jezikih bistveno modificirajo njegov pomen. Neskončno je užival v preučevanju podobja in analizi slovenskih prevodov, zanimal pa se je tudi za prevajanje Aristotelove retorične terminologije. Leta 2003 je objavil obširno analizo navtične metaforike v prevodih Flaubertove *Gospe Bovary* in pri tem izhajal iz korpusa štiriindvajsetih del. V enem od svojih poslednjih člankov se je Koren petdeset let po seminarskem delu spet srečal s podobo zlatih las. Paul Celan je namreč v svoji znameniti *Fugi smrti* ponavljal in variiral kadenco o Margaretinih zlatih in Sulamitinih pepelnatih laseh. Koren je v tej pesmi svojega najljubšega pesnika analiziral edino rimano dvostišje v sicer nerimani fugi (der Tod ist ein Meister aus Deutschland sein Auge ist blau / er trifft dich mit bleierner Kugel er trifft dich genau). Pregledal je kar 52 prevodov te pesmi in ugotovil, da večina »smrtno« rime nima.³³ To je bil članek, v katerem je še enkrat dokazal svojo zavezanost retoričnemu preučevanju literature in perfekcionizmu.

Ko je Koren 6. januarja 2013 umrl, se je na žalni seji na Filozofski fakulteti tedanji predstojnik Vid Snoj, tudi prevajalec Celanove poezije, od njega poslovil z verzom tega pesnika: »Oboja vrata sveta / so odprta: / odprta od tebe / v dvonoči. / Slišimo zdaj jih loputati in / loputati / in nositi to negotovo, / nositi zelenje v tvoj zmeraj. Spoštovani prof. Koren, dragi Evald, naj zmeraj zeleni tvoj zmeraj.«³⁴ Majda Stanovnik se je študijskemu kolegu poklonila z verzi Pavla Golie, ki sta jih skupaj občudovala v mladih komparativističnih dneh: »Utihnil je orkester, / godci so se razšli, / o Ester.«³⁵

31 Korenu gre zasluga, da so v leksikonu novi primeri za posamezne retorične figure, veliko jih je iz njemu ljube Smoletove *Antigone*, npr. za antiklimaks (Ta naša krogla, ta naš globus, ta naša drobna žoga), kiklos (Zabava se čez vse, če me zabava) ali paronomazijo (Tebe imajo svoj sistem, dejanj terjajo od tebe, ne sistema).

32 Pojem podobje se je izoblikoval v devetdesetih letih v Korenovem retoričnem seminarju, predlagala ga je tedanja asistentka Alenka Koron.

33 Majda Stanovnik: In memoriam. Evald Koren (1930–2013). *Hieronymus* 7 (2013), 93–94.

34 Vid Snoj: Evald Koren (1930–2013). Govor na žalni seji. *Delo* 55/18 (22. 1. 2013), 17.

35 Stanovnik, op. cit.

Nekateri nekdanji študenti pa so se profesorja spomnili tudi na twitterju. »Evald Koren (1930–2013), nepozaben verzolog in polihistor. Njegov Uvod v primerjalno je bil najhujša *entry barrier* za komparativiste. RIP,« je čivknil Luka Novak, Marko Crnkovič pa je zapisal, da študij primerjalne književnosti brez njega ne bi bil tako zabaven.

Literatura

- Marko Crnkovič: Evald Koren in Paul Hazard ali kriza slovenske zavesti. *Delo. Sobotna priloga*. 55/10 (12. 1. 2013), 11.
- Mateja Hrastar: Evald Koren, komparativist. *Razgledi* (27. 5. 1994), 43.
- Lado Kralj: Evald Koren, sedemdesetletnik. *Delo* 42/218 (19. 9. 2000), 9.
- Mimi Podkrižnik: Knjiga je svetinja samo za nekatere. Pogled v zasebno knjižnico dr. Evalda Korena. *Delo* 48/21 (26. 1. 2006), 12.
- Vid Snoj: Evald Koren (1930–2013). Govor na žalni seji. *Delo* 55/18 (22. 1. 2013), 17.
- Tone Smolej: Sedemdeset let Evalda Korena. *Jezik in slovstvo* 45 (1999/2000), 293.
- Majda Stanovnik: In memoriam. Evald Koren (1930–2013). *Hieronymus* 7 (2013), 93–94.